

Unieke belevenis met mijn favoriete vogel: de Draaihals

Adriaan Sleuwenhoek

Foto: Harry Fiolet.

Als jochie van twaalf zag ik eens een Draaihals in de Oostvaardersplassen. De vogel was op doortrek. Sindsdien is het mijn favoriete vogelsoort. Wat me toen specifiek aansprak is moeilijk in woorden te vatten. Het is een soort die tot mijn verbeelding spreekt: het is een spechtensoort, ze lijken schubben te hebben in plaats van veren, ze kunnen hun nek 180 graden draaien, je ziet ze bijna nooit, de baltsroep heeft iets melancholisch, de wetenschappelijke naam is echt stoer (*Jynx torquilla*). Het zal de combinatie wel zijn waarom de Draaihals voor mij (en met mij veel andere vogelaars) iets extra's heeft.

Draaihalzenkoorts

Het is al jaren mijn wens nummer één (op vogelgebied) om een nest te vinden van deze onopvallende vogel. Dat was eerst een sluimerende wens, misschien ken je dat: 'het lijkt me wel eens leuk om...'. Maar de laatste jaren is het echt bovenaan mijn wensenlijst komen te staan, met stip! Elk voorjaar, zo rond de eerste vinkenslag in februari, begint het bij mij te kriebelen: draaihalzenkoorts. Vandaar dat ik de laatste jaren in het voorjaar vaak op pad ga om Draaihalzen in potentiële broedgebieden te vinden. In 2017 had ik op mijn trouwdag mijn tot dan toe mooiste draaihalservering, met op minimaal drie plekken roepende vogels (op één plek zelfs

een paartje), een recordaantal Draaihalzen op één dag voor mij. Maar in 2018 nam ik me al vroeg voor om nu eindelijk een nest te vinden. Eind april en begin mei zag en hoorde ik in een bepaald gebied een Draaihals, maar een territorium is nog geen nest.

Een euforisch gevoel

Een andere aanpak was nodig, ook omdat ik mijn tijd tactisch moet indelen. Ik tel namelijk zelf ook Draaihalzen in een ander gebied, coördineer een nestkastenproject met zo'n 150 kasten op de begraafplaats Rusthof in Amersfoort, ben druk met het geven van vogelexcursies, workshops en andere activiteiten en ik werk mee aan een kerkuilenproject. O ja, ik heb ook nog een gezin. Daarom besloot ik de Draaihalzen de Draaihalzen te laten, zodat ik me kon focussen op het vinden van bedelende jongen in het nest eind juni. Uit mijn eigen

De Gezonde Vogelaar

Adriaan Sleuwenhoek is onder andere actief op het gebied van natuurbescherming en -beheer. Ook geeft hij cursussen en is hij actief als gids. Vindt u het leuk om een keer met hem op pad te gaan? Kijk dan op zijn website (<http://degezondevogelaar.nl/excursies>).

Een vliegende Draaihals.
Foto: Tonnie van den Brom.

berekeningen – waarvoor een publicatie van Rob Bijlsma over de Drentse Draaihalzen me hielp – kwam ik tot de conclusie dat eind juni een mooie tijd was om te gaan zoeken.

Op woensdag 27 juni 2018 nam ik een dag vrij en ik was 's ochtends vroeg al in het gebied waar ik eerder roepende Draaihalzen had gehoord. Het begon goed met een roepende Zwarte Specht en (heel bizar) een IJsvogel die op een meter hoogte over de hei kwam aanvliegen en strak doorvloog, een halve meter boven het bos. Nog geen Draaihalzen, maar mijn dag kon al niet meer stuk. Ik had nog wat plekken bepaald waar ik wilde gaan zoeken en bij de eerstvolgende moest ik mezelf echt even knijpen. In een boom hoorde ik de bedelroep van een jonge Draaihals! Dit geluid is bij weinig mensen bekend. Het heeft iets weg van een Vuurgoudhaan, alleen dan minstens twee keer zo snel.

Dat geluid hoorde ik dus. Alleen was er een 'probleem', want in een volgende boom hoorde ik hetzelfde geluid en van een andere kant kwam nog een keer dit geluid. Dat kon maar één ding betekenen: dit waren jongen die net waren uitgevlogen. Daar werd ik helemaal lyrisch van, dit was echt fantastisch! Met een hartslag die in één seconde steeg van 55 naar 85 slagen per minuut. Ik kon dat echt zien want ik had een Fitbit om. Ook lukte het me om een jong te filmen. Na een tijdje kwam één van de ouders voeren. De ouders waren regelmatig uitgebreid aan het zoeken naar voedsel op dode berken, ze waren echt heel goed te zien. Ik heb er leuke opnames van kunnen maken.

Dilemma

Als je geen vogelaar bent dan is het misschien moeilijk te begrijpen wat een bepaalde vogel

met je kan doen. Het is echt een euforisch gevoel. Je kunt het vergelijken met wat er gebeurt als Nederland scoort op een Wereldkampioenschap of als je het poollicht ziet of wanneer je hoort dat je geslaagd bent voor je rijexamen. Zoiets. De meeste vogelaars delen hun vondsten het liefst met anderen. Ik heb dat ook. Alleen nu had ik een dilemma. Het is een prachtig gebied, met veel bijzondere flora en fauna. Het bekendmaken van een dergelijke vondst kan hordes vogelaars en fotografen op de been brengen. In een gebied als de Maasvlakte is dat niet zo'n probleem, maar in dit kwetsbare gebied is dat toch een ander verhaal. Daarom heb ik ervoor gekozen om maar een paar mensen in te lichten. Dat waren mensen, die ik ken en van wie ik weet dat ze er op een goede manier mee om zouden gaan. Er kwam toevallig een andere vogelaar aanlopen en hij bleek ook de Draaihals als één van zijn favoriete vogels te hebben. Toch leuk om zo'n moment te delen. We konden de Draaihalzen samen goed bekijken. Ook in en bij een holte, waarvan we aannamen dat dat het oude nest was waar ze nog even in gingen kijken of er toevallig een jong achtergebleven was.

Eén van de mensen die ik wel had ingelicht, liet meteen alles uit de handen vallen en spoedde zich naar het gebied. Dat was tegen de middag. Toen waren de vogels ondertussen een stuk minder goed te zien. Dat was een beetje een domper. Het was wel leuk, maar niet helemaal bevredigend. Maar goed, je kunt niet alles hebben. Vogels laten zich niet registreren en voorspellen, zo bleek maar weer. Dat maakt vogels kijken zo leuk en soms zo frustrerend. Uiteindelijk heb ik die dag met zekerheid drie jongen gezien en beide ouders. Vijf Draaihalzen op één dag dus! Er zaten er waarschijnlijk meer, maar ze waren lastig te tellen. Meestal hebben Draaihalzen tussen de zes en tien jongen. Ik had echt een supermooie vondst gedaan, maar nog steeds geen nest gevonden.

Opnamen bekijken

Thuisgekomen bekeek ik de beelden die ik had gemaakt. Er zaten leuke beelden tussen. Maar mijn hartslag ging pas echt omhoog toen ik het stukje bekeek dat ik gefilmd had van de Draaihalzen die bij de boomholte op een tak zaten. Want wat zag ik tot mijn grote vreugde? Een paring! De opnamen waren niet helemaal scherp, maar de actie was wel duidelijk in beeld. Nou zijn er vogelaars die

vinden dat een paring het mooiste is om te zien bij vogels. Ik hoor daar niet echt bij, ik vind dat ook vogels op intieme momenten recht hebben op hun privacy, maar uniek was het wel. Dat kon ook betekenen dat er niet alleen sprake was van één broedgeval, maar misschien zelfs van een tweede leg van hetzelfde paar. Dus toch nog kans op het vinden van een nest! Dat zou cool zijn!

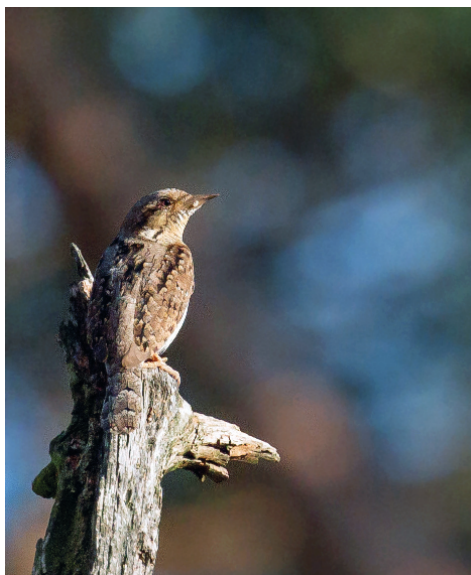
Op 27 juni ben ik getuige geweest van de paring. Om te weten wanneer er jongen zouden kunnen zijn moest ik dus een nieuwe berekening maken: broedduur elf tot veertien dagen en een nestjongenperiode van twintig tot vijfentwintig dagen. Stel dat ze na het paren bijna meteen zouden beginnen met broeden, dan zouden de jongen tussen 9 juli en 12 juli uit het ei kruipen. Uitvliegen zou dan tussen 29 juli en 6 augustus zijn, maar iets later zou dus ook kunnen als het broeden later begonnen was.

Wauw!

Hoe dan ook, op zondagavond 22 juli ging ik op missie om een nest te vinden. Verscheidene mensen die ik had gesproken, hadden geprobeerd mijn verwachtingen te temperen, maar dat was tevergeefs geweest. Ik ging een draaihalzennest vinden, daar was ik van overtuigd. De avond begon goed met een Kleine Bonte Specht die op een dode berk lekker zat te hakken. Iets verderop hoorde en zag ik een Groene Specht. Aangekomen bij de plek waar het allemaal moest gebeuren was geen Draaihal te bekennen. Gelukkig is het altijd

Draaihalzen zijn niet schuw. Vanaf een afstand zijn ze goed te fotograferen en te filmen.
Foto: Jolanda Schultz.

Bij het nest na de paring. Op YouTube is een videofragment te zien met opnamen van dit nest. Kijk op YouTube en zoek naar: 8DKLUiqK0Sxo.
Foto: Jolanda Schultz.

goed toeven in het gebied, ik zag Grote Bonte Spechten, Putters, Boompiepers, Gekraagde Roodstaarten en hoorde een Zwarte Specht. Niks mis mee, maar toen ik vanuit mijn ooghoeken een 'KBV' (een Kleine Bruine Vogel, want de Draaihal is veel kleiner dan de meeste mensen denken, meestal wordt gedacht aan de grootte van een Grote Bonte Specht) naar de boomholte zag vliegen ging mijn hartslag weer omhoog! Zou het dan echt? De vogel was in de boomholte verdwenen, dus ik moest even geduld hebben. Nou heb ik dat normaal gesproken niet echt, maar voor Draaihalzen maak ik graag een uitzondering. Gelukkig duurde het niet lang en na een minuut (die een uur leek te duren) stak de Draaihal zijn of haar kop uit het nest. Wauw! Dat was zo ongeveer wat ik toen dacht en zachtjes riep. Een nest van een Draaihal ontdekt! De adrenaline gierde door mijn aderen. Echt fantastisch!

De boomholte was goed te zien vanaf het pad. Van een afstand kon ik de vogels goed volgen en filmen. Met mijn zelf gefabriceerde digiscoop-adapter lukte dat best goed. De Draaihalzen waren niet schuw, ze waren wel op hun hoede, alert. Mijn ervaring met Draaihalzen is dat ze vooral teruggetrokken leven. Zij zijn onopvallend, behalve als ze hun roep laten horen. Ook dan is het nog een

hele kunst ze ook te zien, maar als ze eenmaal een nest hebben of jongen die net uit het ei zijn gekropen en je weet dat te vinden, dan kun je ze goed zien. De ontdekking van de Draaihals was op 22 juli om 18:57 h en in het uur daarna waren er vier voedseltransporten, met tussenpozen van zes tot twintig minuten.

Miereneters

De volgende ochtend was ik uiteraard weer ter plekke en zag ik de ouders regelmatig voeren. Nu met wat langere tussenpozen. Op 25 juli om 12:00 h filmde ik het afvoeren van ontlasting door één van de ouders. Op 26 juli in de ochtend duurde het tot 8:30 h tot één van de ouders op de bekende kale tak naast het nest zat met een snavel vol voedsel. Daarna vlogen ze frequenter heen en weer. Het voedsel bestond voor zover ik kon zien vooral uit mieren en miereneitjes. Opvallend (maar tegelijkertijd logisch) was dat de voedselvluchten in het begin minder frequent waren. Er zat vaak wel een half uur tussen. Naarmate de tijd vorderde werd de frequentie van het voeren hoger. Grappig om te zien was, dat de vogels een vaste aanvliegroute hadden. Ze kwamen met een bek vol voer op een kale tak zitten, een meter of twintig van het nest. Ze leken dan soms net een Papegaai-duiker (qua silhouet), omdat ze hun snavel zo vol hadden. Vanaf daar vlogen ze naar het nest, zodra ze hadden geconstateerd dat de kust veilig was.

Eén van de ouders met prooi bij het nest.
Foto: Jolanda Schultz.

De bedelaars komen naar buiten

Ik vormde blijkbaar geen bedreiging, want ze trokken zich niks van me aan. Ik bleef ook op het pad, want daar vandaan waren ze goed te volgen, zonder te storen. Als de jongen klein zijn dan zijn ze niet te horen, maar als ze wat ouder zijn dan kun je ook de bedelroep horen. Ik hoorde de jongen voor het eerst bedelen op vrijdagavond 27 juli. De andere vogelaar (die ik ontmoette op 27 juni) en ik hadden afgesproken dat we elkaar op de hoogte zouden houden van de vorderingen. Op 31 juli 's ochtends zag ik de ouders nog wel de holte ingaan en voeren met tussenpozen van vijf tot tien minuten, al kwam het ook voor dat er vijftientwintig minuten tussen zaten. Later die dag merkte de andere vogelaar dat de ouders niet meer steeds het nest in vlogen. Een teken dat de jongen groter werden. Dat bleek ook zo te zijn, want de jongen waren daarna ook te zien. Erg leuk was dat de jongen soms vliegen vingen met hun lange tong. Mooi ook om te zien was dat de ouders na het voeren vaak op de tak naast de nestholte gingen zitten en de tong dan soms helemaal uitrolden. Echt bijzonder om te zien is die tong, een echte spechtentong is het. De spechtentong loopt over de schedel heen. Dat moet ook wel, je moet zo'n lange tong ergens kwijt. De meest actieve periodes wat voeren betreft die we hebben geconstateerd, waren 's ochtends en 's avonds. Vooral in de middag leken er, waarschijnlijk door de warmte, minder voedseltransporten te zijn. Bij andere spechtensoorten (en ook andere vogels trouwens) is het gebruikelijk dat de jongen in de laatste week van de nestperiode luidruchtiger zijn en steeds harder beginnen te bedelen. Dat doen ze dan met de kop uit de nestholte. Zo ook bij deze Draaihalzen. Ik heb hierdoor de jongen én de oudervogels prachtig kunnen filmen.

Chapeau

Ik stond met de zon in de rug en op een afstand waarbij de vogels niet gestoord worden, want het belang van de vogels gaat uiteraard voor op mijn wens om mooie beelden te maken. De vogels trokken zich echter niets aan van hun bescheiden fanclub op het pad. Wat een fascinerende vogels zijn het toch! Hoeveel jongen er uiteindelijk in het nest zaten wisten we toen nog niet. Wel constateerden we dat er minimaal twee jongen waren. Dat werd duidelijk toen één van de jongen de kop uit de holte stak en uit het nest het bedelgeluid van een ander jong kwam. Maar hoe-

Eén van de jongen wachtend op de aanvoer van een prooi.

Foto: Tonnie van den Brom.

veel zouden het er zijn en zouden de jongen gezond en wel uitvliegen?

Op zondagochtend 5 augustus was ik er weer voor dag en dauw, samen met één van mijn draaihalzenmaatjes. We zagen vlak na zons-

opkomst één van de ouders de kop uit het nest steken. De andere vogel liet zich in de buurt één keer kort horen. Na een paar minuten vloog de vogel die in het nest had overnacht (het zal de moeder wel geweest zijn, die willen bij mensen meestal de kleintjes zo dicht mogelijk bij zich houden, laten we dat bij Draaihalzen ook maar aannemen), het nest uit naar een boom vlakbij (de boom waar ze op landen bij de voedselvluchten) en ging daar foerageren. Mijn draaihalzenmaatje kon deze vogel prachtig zien en dat was mooi, want tot die dag had hij de Draaihals alleen gezien op alle foto's en filmpjes die ik hem toezond. Na een tijdje begonnen de jongen te bedelen en ze staken om beurten de kop uit de nestholte om te kijken waar pa en ma bleven. Maar wat vreemd was: ze kwamen maar niet. En dat was echt anders dan de dagen daarvoor. De jongen gingen steeds verder met hun kop uit het nest, ze hadden honger! Eén vogel kudelde zelfs even uit het nest, maar klom snel weer terug. Prachtig om te zien. Pa en ma Draaihals vonden blijkbaar dat het tijd was dat de jongen de vleugels uit zouden slaan. Om 9:32 h vond één van de jongen dat ook, want de vogel vloog uit. Dat was echt een magisch moment om mee te maken. Helemaal cool dat ik het ook nog heb kunnen vastleggen op film! De vogel ging in een boom naast de nestboom zitten en bedelde er

Haalt het Vogeljaar 70 jaar?

Volgend jaar start de 68ste jaargang van *het Vogeljaar*, het onafhankelijke en eigenzinnige vogeltijdschrift dat over niet al te lange tijd zeventig jaar zal bestaan. Al die jaren hebben leden van de redactie en de mensen van de Stichting Het Vogeljaar met veel enthousiasme als vrijwilligers ervoor gezorgd dat het blad kon worden uitgebracht, maar zij hebben dat niet alleen gedaan. Zonder de bijdragen van al die vogelaars die in die lange reeks van jaren spontaan hun nieuwtjes, foto's en tekeningen aanleverden en aan de slag gingen om verhalen te schrijven, had het blad niet kunnen blijven bestaan. Wij zijn er trots op dat het blad zoveel jaargangen uit kon brengen, maar de afgelopen jaren zijn er ook zorgen over het voortbestaan. Eerdere oproepen leverden steeds weer welkomte nieuwe kopij op, maar de buffer die nodig is nam de afgelopen tijd zoetjes aan toch weer af. Er wordt minder kopij spontaan aangeboden. Als de werkvoorraad kopij te veel afneemt dan kunnen wij het blad niet langer met regelmaat of zelfs helemaal niet meer uitbrengen. Wij van de redactie en de stichting zouden dat heel jammer vinden, maar ook al die abonnees, onder wie velen die ons al jarenlang trouw steunen, zouden het blad heel erg missen. Daarom doen wij weer een beroep op de mensen die interessante waarnemingen doen in het veld, maar vooral doen wij ook een beroep op mensen die zich bezig houden met onderzoek of met beheer of het beschermen van natuurgebieden. Deel uw ervaringen met ons en stuur ons de kopij voor korte berichten die passen in één van de vaste rubrieken, of een volledig artikel voor plaatsing in *het Vogeljaar*. Ook reisverhalen of verhalen over interessante vogelgebieden zijn welkom. Door uw bijdragen kunnen ook anderen nog lang genieten van uw verhalen of leren van uw ervaringen, want met een publicatie in een tijdschrift ligt het verhaal voor altijd vast, want tijdschriften blijven toegankelijk in bibliotheken en tegenwoordig ook digitaal via het Natuurtijdschriftenportaal. Wij zijn trouwens niet alleen geïnteresseerd in teksten, ook vogelfoto's, tekeningen en schetsen kunnen wij vaak goed gebruiken. Als onze lezers ons blijven steunen met hun bijdragen, dan halen we niet alleen de 70 jaar, maar ook nog vele jaren daarna!

■ Namens de redactie, Rob Kole

lustig op los. Om 10:01 h kwam toch één van de ouders met voer aangevlogen en voerde het jong dat nog in het nest zat. Het andere jong fladderde snel terug naar de nestboom en zat een tijdje samen met de oudervogel op de tak naast het nest. Na een paar minuten vloog de oudervogel weg en het uitgevlogen jong fladderde er achteraan. Toen hield het andere jong het ook voor gezien: om 10:33 h koos hij of zij ook eieren voor zijn of haar geld en vloog de wijde wereld in. De jongen zaten het uur daarna nog steeds in de bomen rond de nestboom, maar de ouders lieten zich niet meer zien. Twee jongen is voor Draaihalzen niet veel, maar een tweede legsel komt minder vaak voor. In totaal hebben deze twee Draaihalzen voor minimaal vijf (en waarschijnlijk meer) nakomelingen gezorgd dit jaar. Een prachtige prestatie, chapeau voor deze *Jynxen torquilla*! Na het uitvliegen informeerde ik mijn draaihalzenmaatjes en voldaan ging ik huiswaarts.

Draaihalzenhonger

Echt bijzonder dat ik dit allemaal heb kunnen volgen en vast heb kunnen leggen, van de paring tot en met het uitvliegen. Ook mooi om zo'n moment te kunnen delen met andere liefhebbers en door de beelden en foto's ook met de rest van de wereld. Ik ben nog steeds superblij dat ik dit nest heb gevonden. Ik heb mijn favoriete vogels zo ontzettend mooi gezien. Vooral toen de jongen wat ouder waren en in de nestopening zaten te bedelen. En als ze gevoerd werden, dat was echt een feest. Het rollen van de tong, het vangen van een vlieg door één van de jongen met de tong, de paring en het uitvliegen. Ik heb alles voor eeuwig in mijn geheugen. Een grote wens is vervuld, mijn draaihalzenhonger is voor even gestild. Al kan ik niet wachten tot volgend jaar, dan hoop ik in mijn 'eigen' gebied ook Draaihalzen te vinden. En ik wil graag het echte draaien met de nek graag een keer goed zien. Dit smaakt naar meer!

■ A. Sleeuwenhoek, Asakkerhof 18, 6718 ZR Ede, 06-36086816, e-mail: adriaan@degezondevogelaar.nl.

Vogelaartje

'Vogels van de waterkant' is de titel van een bijzonder fraaie maandkalender voor 2020.

Deze uitgave bevat 13 prachtige foto's van vogels die in een waterrijke omgeving leven. De foto's zijn gemaakt door natuurfotograaf Wim Smeets. Hij schreef ook de toelichtingen bij de foto's. Soms met wetenswaardigheden over de afgebeelde vogel, maar soms gaat het over de persoonlijke indrukken die hij had bij het maken van de foto.

U kunt deze bijzondere uitgave bestellen door een berichtje te sturen naar Wim Smeets, e-mail: wsmeets.foto@gmail.com. De prijs is €10,00 (excl. verzendkosten à €3,60).

